

Oponentský posudek diplomové práce

Název Práce: Nietzscheho vůle k moci

Autor práce: Bc. Jaroslav Štolc

Vedoucí práce: Mgr. Ing. Prokop Sousedík, Ph.D.

Diplomová práce Jaroslava Štolce se věnuje problému vztahu F. Nietzscheho a ideologií nacismu; tento vztah považuje Štolc za „neustále aktuální a vášnivě diskutované téma“. Autor chce tento problém posoudit komplexně – tzn. že chce jednotlivé pojmy Nietzscheho filosofie prozkoumat právě s ohledem na nacismus. Práce sestává ze čtyř kapitol probírajících Nietzscheho filosofické koncepty a etiku, Nietzscheho ohlas u jiných filosofů jakož i politické zřetelů jeho etiky. Především se zaměřuje na N. etiku a její případnou souvislost s nacismem. Cílem práce je přispět k lepšímu porozumění Nietzscheho filosofii právě s ohledem na nacismus.

V první kapitole *Nietzscheho filosofické koncepty* se zabývá základními pojmy jeho filosofie: vůle k moci, věčným návratem téhož a nadčlověkem. Na začátku autor správně připomíná, že N. byl fascinován starověkým Řeckem. Bylo by namístě zde připomenout, že to patřilo k duchu oné doby. Nietzsche měl však k Řekům specifický vztah, kterým problematizoval obvyklý vztah tehdejších filologů k řeckému starověku. Dále v této části charakterizuje významné okruhy N. filosofického zájmu a připomíná osobnosti, které měly na N. formující vliv (Schopenhauer, Wagner). Následuje obvyklý výklad Nietzscheho filosofických pojmů, které pečlivě přibližuje i na základě cizojazyčné (německé) literatury. (Jako četný zdroj je tu využíván Heidegger – v práci chtějící pojednat o vztahu k nacismu to je příznačné, jen je škoda, že s tímto motivem tu autor nepracuje a otázku nacismu ve vztahu k Heideggerovi a jeho interpretaci N. blíže nezkoumá – i když to v závěru zmiňuje). Je cenné, že tu uvádí širší kontext N. tvorby – pozitivismu, či zejména rozsáhle zpracovaného konceptu evolucionismu včetně jeho kritiky. Následuje věčný návrat téhož a především nadčlověk, který je zde předveden jako myšlenka „komplexní a mnohostranná“ (25).

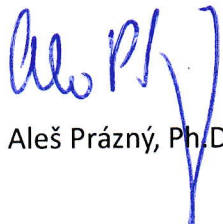
Kapitola druhá *Nietzscheho etika* vymezuje N. filosofii z hlediska etického myšlení. Nietzsche je tu představen jako ten, kdo odmítá hédonismus a utilitarismus a nabízí alternativní pohled na morálku. Morálka se má odvíjet od aktualizace vůle k moci, nikoli pouze na utilitaristickém potěšení či štěstí. Nietzsche má za to, že „pravý užitek je spojen s projevem vůle k moci a s rozvojem a zdokonalením života.“ (27) Následuje rekapitulace N. argumentace. Práce se postupně noří do dalších a dalších N. pojmů – a představuje celkovou poměrně precizní propedeutiku do Nietzscheho tvorby. Autor přitom pracuje s adekvátní literaturou, včetně spisů z pozůstalosti; snad jen s připomínkou, že je zde jako zdroj přeceňována Heideggerova interpretace Nietzscheho. V následujících kapitolách a subkapitolách autor předvádí před čtenáře řadu dalších a dalších problémů spjatých s N. filosofii. Avšak čtenář, který po úvodu stále očekává, že se bude projednávat *vztah* Nietzscheho filosofie a nacismu, je nutně zklamán. Přes množství materiálu, které autor zpracovává, se stále nedostává k tomu hlavnímu záměru. Úvahy o interpretacích objektivismu a subjektivismu u Berana i Strausse

jsou zajímavé, ale opět spíše odvádějí od hlavního záměru práce. Velmi trefná je sice interpretace týkající se Straussovy kritiky Maxe Webera a jeho pojetí (nihilistického) hodnot, ale chybí tu promyšlení těchto myšlenek ve vztahu k nacismu. Teprve na s. 66 se autor explicitně dostává k problematice N. vztahu k nacismu. Činí tak s příhodnou exkursí do moderních dějin Německa, vzniku nacionalismu a poté přichází k tomu, jak se k věci staví Nietzsche. Následně uvádí několik citátů, které by mohl využít nacistický režim. Problémem však zůstává, že aplikace těchto citátů na nacismus je anachronická a v kontrastu s celkovou N. filosofií, čemuž autor dobře rozumí. Možná v práci mohlo silněji zaznít, že Nietzsche je odsouzen k nepochopení, zejména v politické rovině, kde byl nejvíce zneužit. Svědčí o tom, jak problematicky akceptovali Nietzscheho myšlení v Čechách (viz Urs Heftrich *Nietzsche v Čechách*, Praha 1999 – tuto knihu však autor diplomové práce nezmiňuje). Je zřejmé, že Nietzschemu rozuměli spíše básníci a umělci než myslitelé (viz F. X. Šalda, Petrouška, Klíma, Rádl, či naprosté nepochopení Nietzscheho T. G. Masarykem).

Jakkoli však práce v úvodu slibuje analýzu vztahu N. filosofie a nacismu, už po několika prvních stránkách se tomuto tématu autor téměř nevěnuje, kromě jedné zmínky v poznámkách (s. 7). V závěru práce to však napravuje. Otázky nacismu ve vztahu k N. by však měly být přítomny v práci kontinuálně od počátku do konce. Pro N. vztah k nacismu měla zásadní význam jeho sestra Elisabeth Förster-Nietzscheová, což autor připomíná právě na s. 7, ale jinak se o ní v celé práci už nezmíní. Právě Försterové falešná interpretace N. byla v její době okamžitě přijata téměř všude a mnozí ji citovali jako spolehlivého interpreta. Je škoda, že autor nevyužil rozsáhlou monografii „*Nietzsche – Philosopher, Psychologist, Antichrist*“ od Waltera Kaufmanna, který uváděl N. do anglických překladů. Jeho velká zásluha na poli nietzscheovských bádání spočívá zejména v tom, že „vysvobodil“ Nietzscheho od zkreslení nacismem v anglosaském světě, které tam bylo převažujícím pohledem na N. po mnoho desetiletí. V této knize je pečlivě analyzováno, jak se Nietzsche stal filosofickou tváří nacismu, jsou zde uvedeni různí myslitelé, kteří k tomu výrazně přispěli, a především je zde mimořádně vhodně vykreslen obraz N. sestry, která jeho dílo manipulativně zneužila. Pokud by se náš autor ještě v budoucnu chtěl tímto problémem zabírat, knihu mu nezbývá než doporučit. V závěru autor uvádí, že Nietzsche „opomíjel základní lidskost“ (81). To považuji za velmi problematické tvrzení. Nietzsche velmi dobře viděl, jak dosavadní cesty evropského lidstva za humanitou selhávají a vedou člověka do katastrofy. Jeho opomíjení lidskosti tak lze číst jako cestu k autentičtější lidskosti, a to i s tím rizikem, že některé jeho provokativní teze mohou vycházet vstříc nacismu – avšak pouze vytrženy z kontextu jeho celkové tvorby. Ostatně o tom velmi zdařile pojednal právě F. Peroutka ve stati *Nikoliv nepřítel*, kde se zamýšlí na Nietzscheho jako učitelem demokracie a tvrdí, že se nikde nemůže učit demokracii lépe než právě u Nietzscheho.

Práci k obhajobě doporučuji a celkově ji před obhajobou hodnotím jako **velmi dobrou** (C). K obhajobě kladu otázku: Jak si vysvětlujete dobové masové odmítnutí Nietzscheho v Německu a o pár desetiletí později naopak masové přijetí nacismu s fragmenty z Nietzscheho filosofie? Jaké události byly (či spíše mohly být) podle Vás příčinou k této zásadní proměně?

V Pardubicích 7. 9. 2023

doc. PhDr. Aleš Prázný, Ph.D.